

Fiyat İstikrarı Sizin İçin Neden Önemli?

TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI

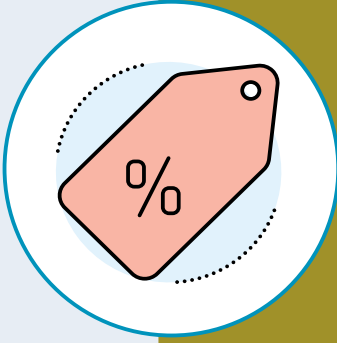
herkes
için
ekonomi

içindekiler

Para Nedir?

2

Enflasyon Nedir?

6

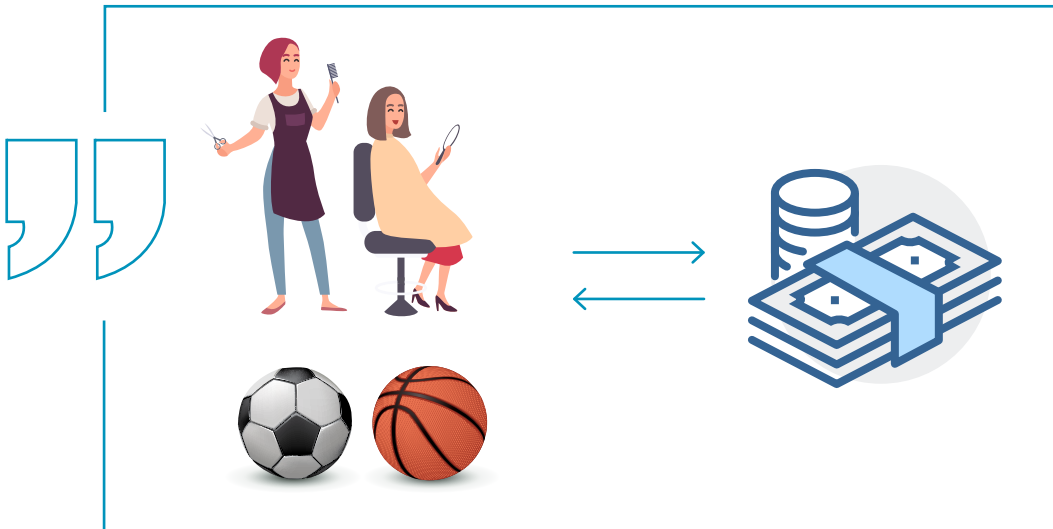

Merkez Bankası
Fiyat İstikrarını
Nasıl Sağlar?

12

Para Nedir?

Para, bir mal (örneğin bilgisayar, kazak) veya hizmet (örneğin muayene olmak, saç kestirmek) satın alırken kullandığımız ödeme aracıdır.

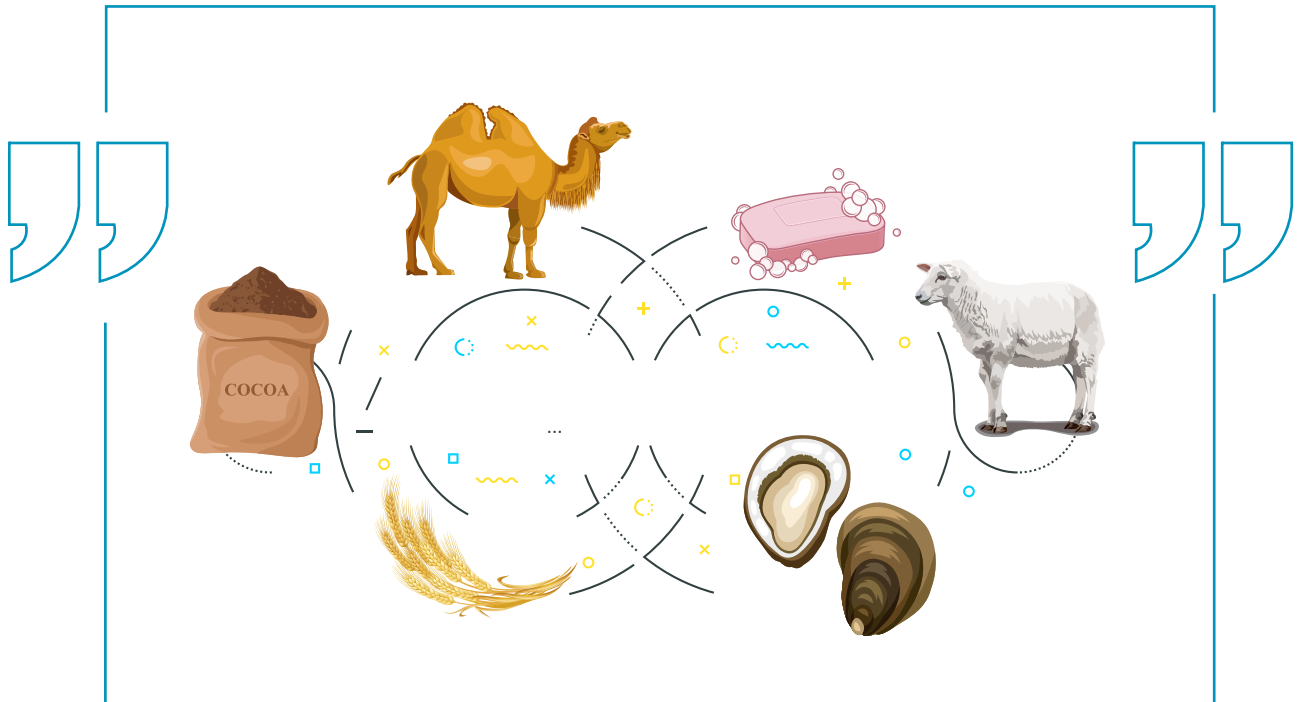

Peki, para yokken insanlar ihtiyaçlarını nasıl karşılıyorlardı?

Paranın icadından önce insanlar, bir mal veya hizmet satın almak istediklerinde ellerindeki ürünleri karşılıklı değiştiriyor veya karşılığında bir hizmet sağlıyorlardı; yani mal ve hizmetleri takas ediyorlardı.

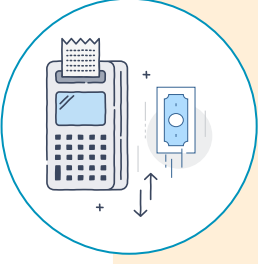
Daha sonraki dönemlerde insanlar değişim aracı olarak başta sığır, koyun, deve gibi hayvanları kullanmaya başladılar. Ardından ise “ürün para” olarak ifade edilen ve değeri herkes tarafından kabul edilen tuz, deniz kabuğu, sabun, kakao çekirdekleri, hayvan derileri, tahıl, çay ve tütün gibi nesneler para yerine kullanıldı. Zaman içinde ekonomik hayatın işleyişinde kolaylıklar sağlaması nedeniyle madeni ve kâğıt paralar kullanılmaya başlandı, böylelikle alışveriş kolaylaştı.

Günümüzde ise istenildiği zaman nakde çevrilebilen banka hesapları, ekler ve benzeri araçların yanında gelişen teknoloji ile birlikte banka kartları ve kredi kartları da birçok insan tarafından ödeme aracı olarak kullanılıyor.

Para Ne İŖe Yarar?

Paranın üç önemli işlevi vardır. Bu işlevler sayesinde para hayatımızı kolaylaştırır.

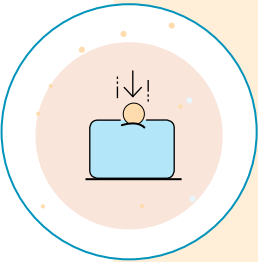
Değişim aracı olarak kullanılması

Herkes tarafından değişim aracı olarak kabul edilen para, ekonomik faaliyetlerin gerçekleşmesinde en önemli araçtır. Kitabevinden kitap almanız gerektiğinde, karşılığında kalem vermek zorunda kalmaz, bu alışverişi para ile tamamlarsınız.

Ölçü birimi olması

Paranın bir diğer önemli işlevi ölçü birimi olmasıdır. Değişime konu olan bütün mal ve hizmetlerin değeri para cinsinden ifade edilir. Böylece iki sırt çantasının fiyatını karşılaştırarak satın alma kararımızı verebiliriz.

Değer biriktirme aracı olması

Harçlığımızın veya maaşımızın bir kısmını biriktirmek yani birikim yapmak isteyebiliriz. Birikimimiz yeterli miktara ulaşınca istediğimiz bilgisayar oyununu alabilir veya ihtiyaçlarımızı karşılayabiliriz.

Her Nesne Para Olarak Kabul Edilebilir Mi?

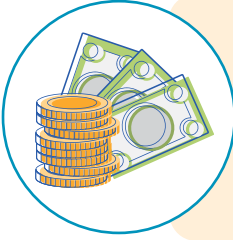
Bir nesnenin para olarak kabul edilebilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekir.

Para

Taşınabilir olmalı

Ticari işlemlerin kolayca yapılabilmesi, paranın ağırlık ve hacim olarak taşınmaya uygun olmasına bağlıdır.

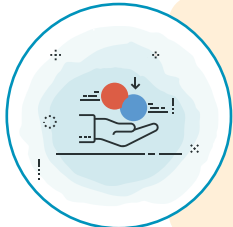
Bölünebilir olmalı

Değişik miktarlardaki ödemelerin yapılabilmesi için, paranın kolayca bölünebilir olması ve birbirine dönüşebilir olması gerekir. Bu özelliğin olmadığı durumlarda küsuratlı alışveriş yapmak mümkün olmaz.

Dayanıklı olmalı

Isı, nem, aşınma, yıpranma, çarpma, bozulma gibi dış etkilere karşı dayanıklı olmayan bir nesne para olarak tutulamaz.

Herkes tarafından kabul edilebilir olmalı

Başkalarının kabul etmeyeceği bir nesneyi para olarak kullanmak anlamlı olmaz.

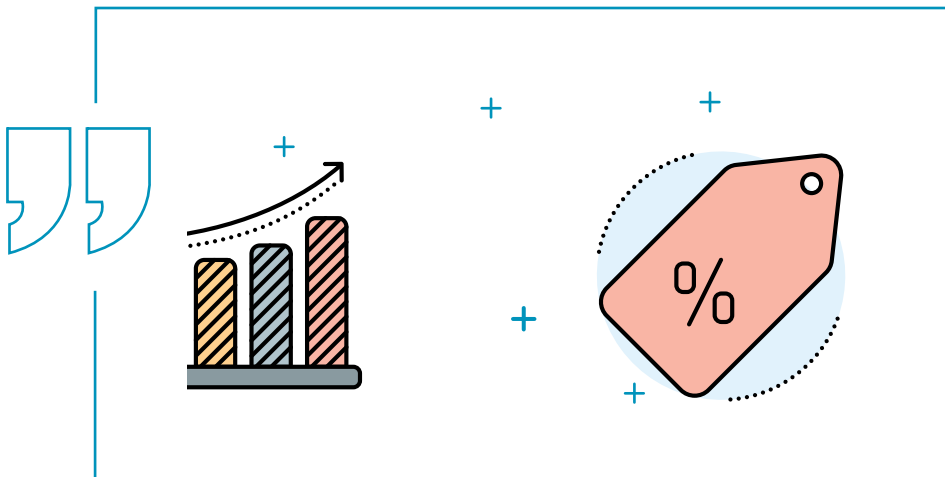

Miktarı sınırlı olmalı

Para, miktarı sınırlı olduğu için değerlidir. Bu nedenle devletler, paranın değerini korumak için sınırlı miktarda para basar.

Enflasyon Nedir?

Mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesindeki sürekli artışa **enflasyon** denir.

Televizyonda, gazetelerde veya günlük konuşmalarınızda “enflasyon arttı”, “enflasyon düştü” ifadelerine rastlamış olabilirsiniz.

Peki, nedir enflasyon?

Mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesindeki sürekli artışa **enflasyon** denir. Enflasyon tek bir ürünün fiyatının artması veya fiyatların bir kez yükselmesi değildir. Ekonominin genelinde, fiyatlar sürekli olarak arttığında, enflasyon söz konusu olur.

Enflasyon neden ortaya çıkar? Diğer bir deyişle neden satın aldığımız mal ve hizmetlere zaman içinde daha fazla para öderiz?

Birinci neden; mal ve hizmetlere olan talebin üretimden fazla olmasıdır. Buna **talep enflasyonu** denir. Eğer üretim, talebi karşılamaya yetmiyorsa, bu durum mal ve hizmet fiyatlarının artmasına neden olur. Yazın gelmesiyle otel ücretlerinin veya bisiklet fiyatlarının artması talep enflasyonuna örnektir.

İkinci neden; bir ürünü üretmenin daha pahalı hale gelmesi, yani maliyetlerin artması nedeniyle fiyatların yükselmesidir. Örneğin bir hizmeti sağlayan işçiye daha fazla ücret verilmesi veya bir malın üretimi için gerekli olan ham maddelerin fiyatının artması halinde, firmalar, sağladıkları mal ve hizmetlerin fiyatlarını yükseltebilir. Bu da **maliyet enflasyonu** olarak adlandırılır.

Üçüncü neden ise ekonomideki birimlerin bir sonraki dönem, enflasyonun artacağı beklentisi ile fiyatlarını artırmasıdır. Bu **beklenti enflasyonudur**. Gelecek yıl enflasyon olacağını düşünen ev sahibinin kiraya zam yapması buna örnektir.

Enflasyon nasıl ölçülür?

Enflasyonu ölçebilmek için fiyatlar genel seviyesi aylık olarak takip edilir. Bunun için ülkenin genelini temsil eden bir hanehalkının harcama yaptığı mal ve hizmetlerden bir sepet oluşturulur. Bu sepetteki ürünler niteliklerine göre gruplandırılır; gıda, giyim, ulaşım gibi. Bu gruplar ise örnek hanehalkının harcamaları içindeki paya göre ağırlıklandırılır. Bu yolla hesaplanan Tüketici Fiyat Endeksinin yıllık yüzde değişimi, yıllık enflasyonu gösterir.

Mesela, belirlenen alışveriş sepetinde yer alan ürünlerin toplam değeri önceki yıl aynı ay 100 Türk lirası (TL) iken, bu yıl aynı ay bu sepetteki ürünlerin fiyatları toplamı 105 TL olmuş ise yıllık enflasyonun yüzde 5 olduğu sonucuna varırız.

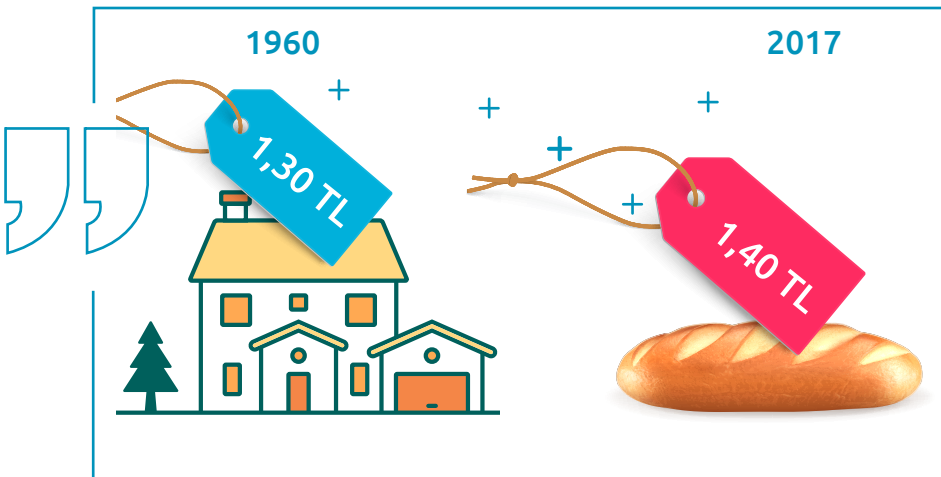
Yüksek enflasyon neden istenmez?

Yüksek enflasyon zamanla paranın satın alma gücünü azaltır. Örneğin, 1960'lı yıllarda bir ev alınabilen para ile bugün bir ekmek dahi alınamaması, enflasyonun, alım gücünü zaman içinde ne denli azalttığının açık bir göstergesidir.

Yüksek enflasyon karşısında paramızın değeri azaldığı için ulusal paraya olan güven azalır. Bu nedenle, insanlar harcama ve birikim yaparken kendi ülkelerinin para birimi yerine başka ülkelerin para birimini kullanmayı tercih edebilirler. Benzer şekilde birikimlerini ulusal paraları ile yapmak istemeyebilirler. Yani, yüksek enflasyon ortamında paranın değişim aracı olma ve değer biriktirme işlevleri ortadan kalkar. Yabancı para ve gayrimenkul gibi üretken olmayan alanlara yönelik yatırımlar artar.

Yüksek enflasyon belirsizliğe neden olur. Üreticiler fiyatları belirlemede, tüketiciler ise fiyat değişimlerini takip etmekte zorlanır. Bankalar daha yüksek faizle borç verir. Yatırım ve tüketim kararları sağlıklı alınamaz. Yatırımların vadesi kısılır.

Yüksek enflasyon ortamında tüm malların fiyatları sıklıkla ve önceden tahmin edilemez biçimde değişir ve bir ürünün diğer ürünlere göre daha ucuz veya daha pahalı olduğunu fark etmek zorlaşır. Sonuç olarak, şirketler ve tüketiciler fiyat değişikliklerini yanlış yorumlayabilir ve satın alma kararlarında hata yapabilir. Bu da verimsiz kaynak kullanımına neden olur.

Enflasyon ekonomik açıdan önemli sonuçlar doğururken aynı zamanda toplumsal hayatı da olumsuz etkiler. Tarih boyunca, yüksek enflasyon oranları çoğu zaman beraberinde toplumsal istikrarsızlık yaratmıştır.

Yüksek enflasyon, toplumun düşük gelirli kesimine daha fazla zarar verir; yoksulluğun artmasına ve gelir dağılımının bozulmasına neden olur. Enflasyon yüksekken, birikim yapabilme imkânı olan kesim yüksek faizlerden yararlanarak servetlerini artırabilir. Ancak gelir düzeyi düşük kişilerin bu imkânı olmadığından ve borç almaları gerektiğinde daha yüksek faizle borçlanacaklarından gelir dağılımı giderek bozulur.

Yüksek enflasyon ortamında güven unsuru zarar görür ve gelecekle ilgili belirsizlik nedeniyle kaygılar artar. Gelir dağılımının bozulması özellikle genç nüfusun geleceğe dair olumlu beklentilerinin azalmasına neden olur.

Tüm bu nedenlerden ötürü, bir ekonomide enflasyonun düşük ve istikrarlı olması, yani paramızın değerinin korunması büyük önem taşır.

Enflasyon oranı, tüketici ve üreticilerin yatırım, tüketim ve tasarruf kararlarını verirken dikkate almayacakları kadar düşük ise ve bu düşük enflasyon devam ettirilebiliyorsa, o ekonomide **fiyat istikrarı** sağlanmış demektir. Örneğin, son birkaç yıl içinde aynı tutarda para ile ortalama aynı miktarda alışveriş yapılabilirse, o ekonomide fiyat istikrarı sağlanmıştır.

Fiyat İstikrarının Ekonomiye Faydası Nedir?

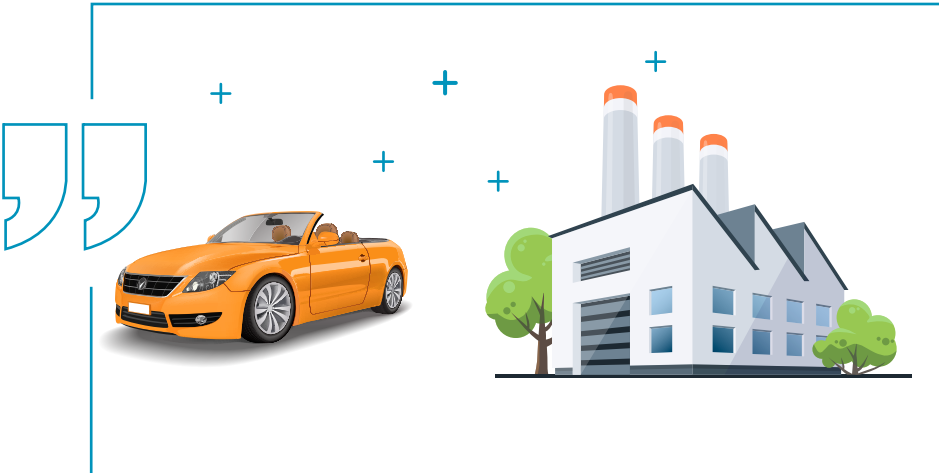
Fiyat istikrarı ekonomik büyümeye ve ülke refahına katkı sağlar.

Peki bu nasıl olur?

Fiyat istikrarının sağlandığı ekonomilerde insanlar fiyatları kolayca karşılaştırma imkânı bulur. Böylece yatırım ve tasarruf kararlarını daha doğru alabilirler. Tüketiciler ellerindeki para ile ne alacakları konusunda daha doğru kararlar verirken aynı şekilde şirketler de daha doğru yatırım kararları verirler. Böylelikle ekonomideki kaynaklar verimli şekilde bölüştürülmüş olur ve ekonominin üretkenlik potansiyeli artar.

Fiyatlar istikrarlı olduğunda borçlanma maliyeti azalır. Tasarruf edenler ve borç verenler, verdikleri borçlar ve yaptıkları tasarruflar için daha düşük faiz oranlarını kabul etmeye hazırdır, çünkü daha uzun süre paralarının değerinin aynı kalmasını beklerler. Aksi halde, paralarının gelecekteki değerinin ne olacağına ilişkin belirsizliğe karşı bir sigorta isteyebilir ve para yatırırken veya ödünç verdiklerinde daha yüksek bir faiz oranı isteyebilirler.

Fiyatlar istikrarlı olduğunda ise borçlular düşük faiz oranlarından faydalanabilirler. Bu, daha iyi makineler satın almak isteyen şirketler, araba veya ev satın almak amacıyla kredi isteyen insanlar için daha düşük borçlanma maliyetleri anlamına gelir. Şirketleri

bu şekilde yatırım yapmaya teşvik etmek, rekabet güçlerini geliştirmeye yardımcı olur. Yeni yatırımlarsa yeni iş olanakları yaratır. İstikrarlı fiyatların ekonomik büyüme ve istihdama bu kadar önemli katkıda bulunmasının bir başka nedeni de budur.

Paranın, işlevlerini yerine getirebilmesi için istikrarlı olması önemlidir.

Paranın başta belirttiğimiz üç işlevini yani değişim aracı, ölçü birimi ve değer biriktirme aracı olma işlevlerini yerine getirebilmesi için asıl önemli olan ön koşul; **paranın değerini koruması**dır. Günümüzde banknot üretmek birkaç kuruşa mal oluyorken üzerinde yazılı olan değer esas alınıyor. Çünkü paranın asıl değerini belirleyen, paraya ve o parayı basan kurumlara duyulan “güven”dir.

Paranın satın alma gücü çok fazla düşmezse, yani para istikrarlı olursa değişim aracı olma işlevini yerine getirir ve ölçü birimi olarak kabul edilmeye devam eder.

Parasının değerinde büyük değişimler söz konusu olan ülkelerde zaman içinde ülke parasının yerini bir başka değer ölçüsü alır ve tasarruflar farklı bir para cinsinden yapılır. Bu durumda ulusal para önemli bir işlevini yitirmiş olur.

Merkez Bankası Fiyat İstikrarını Nasıl Sağlar?

Tüm dünyada, merkez bankaları fiyat istikrarını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Ülkemizde de **fiyat istikrarını** sağlama görevi **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**na verilmiştir.

Merkez Bankası, mal ve hizmet fiyatlarının istikrarlı olması için çalışır. Merkez Bankasının ekonomik büyüme ve toplumsal refah için yapabileceği en büyük katkı fiyat istikrarını sağlamaktır.

Banka, bu amaca ulaşmak için nasıl bir para politikası izleyeceğine kendisi karar verir ve hangi araçları kullanacağını doğrudan kendisi belirler. Bu durum Merkez Bankasının araç bağımsızlığına sahip olduğu anlamına gelir.

Merkez Bankası, fiyat istikrarını sağlamak için kısa vadeli faiz oranlarını kullanır. Kısa vadeli faiz oranları Merkez Bankasının bankalara borç vermek veya gerektiğinde bankalardan borç almak amacıyla kullandığı faiz oranlarıdır. Merkez Bankası, faiz oranlarını değiştirerek para politikasını oluşturur.

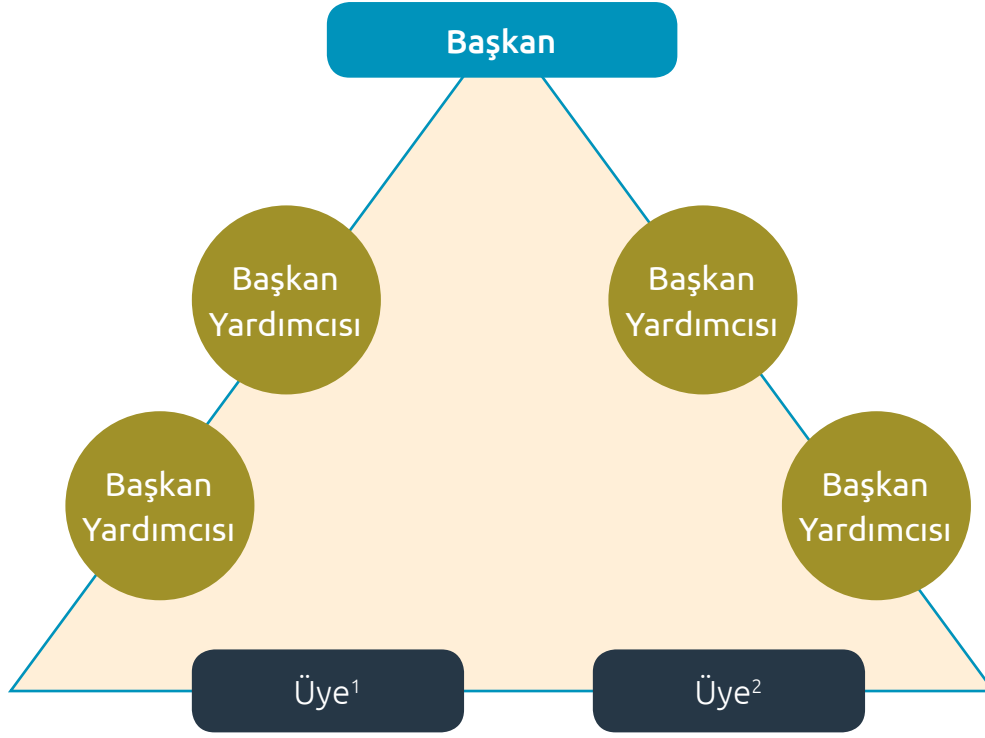
Merkez Bankasının kısa vadeli faiz oranlarında değişikliğe gitmesi, bankaların müşterilerine uyguladığı faiz oranlarını etkiler. Örneğin, Merkez Bankasının faiz oranlarında artışa gitmesi halinde, bankalar da müşterilerine uyguladığı faiz oranlarını yükseltir. Bu durum, tasarrufu cazip kılar ama harcama ve yatırım yapmayı daha maliyetli hale getirir. Doğal olarak da mal ve hizmetlere olan talep azalır.

Merkez Bankasının faiz kararı döviz kurları, varlık fiyatları ve beklentileri de etkiler. Merkez Bankası böylece ekonominin gidişatını, yani bir ekonomideki üretim ve tüketim koşullarını etkiler ve fiyatlar genel seviyesini belirler.

Kısa vadeli faiz oranları, Merkez Bankası bünyesindeki **Para Politikası Kurulu (PPK)** tarafından enflasyonun görünümü dikkate alınarak belirlenir. PPK önceden kamuoyuna duyurulan bir takvimle, yılda sekiz defa toplanır.

Para Politikası Kurulu

1 Banka Meclisince Banka Meclisi üyeleri arasından seçilecek bir üye.

2 Başkan'ın önerisi üzerine müşterek kararla atanan bir üye. Müşterek kararla atanacak üyenin para politikası konusunda çalışmalarının bulunması ve ekonomi, işletme, bankacılık ve finans alanlarından birinde akademik unvana sahip, görevi ile ilgili alanda en az 10 yıl çalışmış, yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olması gerekir.

Merkez Bankası fiyat istikrarını sağlarken şeffaf olmaya özen gösterir.

Merkez Bankası aldığı kararların takip edilebilmesi ve anlaşılabilmesi amacıyla, PPK tarafından alınan faiz kararını ve gerekçesini toplantı sonrasında açıklar ve internet sitesinde yayımlar.

Merkez Bankası ayrıca PPK üyelerinin, hangi göstergelere bakarak karar aldıklarını gösteren PPK Toplantı Özeti'ni yayımlar. Bunun yanı sıra, yılda dört kere hazırlanan ve enflasyonun genel görünümünü, enflasyon hedefine ulaşılmasına ilişkin riskleri ve Bankanın enflasyon tahminlerini içeren **Enflasyon Raporu**'nu yayımlar.

herkesicin.tcmb.gov.tr

